

erősödhet-e másként, mint őszinte és kínzó kétely árán?

BENGI LÁSZLÓ

(Fordította Miklós Tamás, *Atlantisz Kiadó, Bp., 2002. 80 o. 1695 Ft*)

Pályi András: *Provance-i nyár*

„Nézd a napot, hogy tűz! [...] Sehol a világon nem találsz ilyet. Mintha a fák koronáját glória övezné, mintha magából a tájból fakadna a fény, hatalmas ragyogó gömb a világ. Magát a napot már nem is látod tőle. Erre mondják, hogy provance-i nyár. Minden fűszál, minden bokor tele gyönyörrel, fenséges, kéjes borzongással, és csak szívják magukba a forróságot” – mondja a címadó novella hőse, és e leírásban benne rejlik, amivel a válogatott és új elbeszéléseket magában foglaló kötet foglalkodik: szerelem, gyönyör, szentség, szépség, a leírás extázisa. Ugyanez a történet később, mikor a provance-i nyarat sosem látott vihar repeszi darabokra, nyomatékosítja azt is, hogy őrijító, de minden diadalmármoros beteljesülésre les a gonosz. Nem valami misztikus, sőtét erő ez, hiszen akkor a Pályi-hősök méltó ellenfélként szegülhetnének szembe vele. Hanem kisszerű, dogmatikus horda, melyet megközelít-

hetetlenné tesz tagjai makacs értetlensége.

Ilyesfélén összegezhetnénk a kötet markáns vonulatát. Az ide tartozó elbeszélések bilincselik le az olvasót legerősebben, ezek nyitnak bejárást egy új prózai nyelvbe, mellyel a világ irodalmainak prózaírói is küzdenek, és ezekben érezni a történetmondás és a pusztá leírás élvezetének feszültségét. A könyv azonban gyűjtemény, s mint ilyen, írásmódjában, érdeklődésében sokszínű. Első felének elbeszélései feltűnően három névvel fémjelezhető prózahagyományhoz kapcsolódnak. A mondatok metaforikus-metonimikus indázása Proustot, a felülnézetből önmagát gyermekként megfigyelő elbeszélő Ottlik sikerregényét idézi. A lebegtetett szexualitással telt atmoszféra mészőlyi, de annak fülledtsége nélkül. „Megfigyelni a gyerekkori helyszínt” – jelmondat is lehetne eme hagyományok ötvözésére.

Szinte megkönnyebbül az ember, mikor a könyvnek úgy a felénél vége a vérfürdővel záruló gyermeklélektannak. Ekkor azonban egy olyan nyelv sodrásába kerül, amely egyszerűen nem engedi elszakadni az olvasástól. A könyv második felének alaphangját egy Molly monológját idéző írás adja meg, emlékeztetve ezzel Joyce *Ulysszes*ének állandó erotikus hangoltságára. Ettől kezdve aztán az írásmód elsöprően erotikussá válik. Érezhető, hogy ezen írók tétje egyre kevésbé egy történet

elmondása, hanem a szerelem, a szeretkezés és a gyönyör átélése. Hiszen itt már nem valaminek a közvetítéséről van szó, sem az elbeszélő, sem az olvasó nem tud fölülnézeti helyzetben maradni. Az alkotás szintjén pedig a leírás nyújt kiélegülést: „ez a fa más, mint a többi”, nem lehet megállni, hogy aprólékos illat-ízleírást adjon róla az ember, aminek fontosságát aztán majd később igazolja a történet. Mert a történet azért megmarad, szerelmi és lúdbőröztető: a templomban szeretkező párt megkövezik, a paráznának ítélt apácát elégetik. Máskor ősi történet, a bűnbeesés újraleírásában gyönyörködhetünk. És még azt sem tudjuk eldönteni, a nézőpont férfi vagy nő: mesteri leírások a szent gyönyör és a környező világ feszültségéről.

MANDA BORBÁLA

(*Kalligram Kiadó, Pozsony, 2001. 2490 Ft*)

Szepesi Attila: *Képmutogató*

Nem biztos, hogy az úgynevezett eszköztelen költészet (ha beszélhetünk ilyenről egyáltalán) cleve szűkösebb hatású, mint a kellékeivel kevésbé tartózkodó líra. Mivel minden jobb költészet úrbetöltés, Babits

szavaival: a teremtés folytatása, itt áll az, ami a kifejezésben a legnehezebb: „új képzet-egymásutánt” kelteni az olvasóban, de hihetően, de hatásosan.

Ha zenéről lenne szó, bizonyára valamilyen mozartian kecses muzsikát juttatna eszünkbe az úrbetöltésnek az a változata, amely kellően hajlékony, nem ríkit, de nem is szürke, s amelyikhez az irodalomban talán a szonett a legillőbb forma. A *Képmutogató*ban Szepesi Attila mindenestre kétszázal is többször előveszi ezt a szigorú szabályú, ám gazdag variációs szabadságot kínáló, s nálunk különösképp megunhatatlannak tűnő versalakzatot. A kötet már vaskos testével rekordot sejtet, a *Képmutogató* igazi bravúrja azonban mégsem a mennyiség.

A rimbaud-i szentenciát (az én mindig valaki más) gyakorlatává tevő modern költészet régen megtanulta kamasz atyjától, hogy az „Én gondolkodom” formula helytelen. „Úgy kellene mondani: Engem gondolnak.” Vagyok, mert engem gondolnak? Az önazonosság zavarait pedző korabeli újdonság azóta beteljesedett fejleményeire Szepesi érdekes filozófiát költ: a személyiség kihelyezésével és megsokszorozásával mintegy ironikusan haladja meg az ismerős válságélményt, amelynek csakugyan méltó fonákja, ahogy egyre újabb és újabb szereplehetőségekben tűnik fel a veršhős. Aki fura vándorútja során (mert nem ké-